

ולהרקדתו [כדי לסלק את הפסולת], ולהקרבתו.

ותתאחר הקרבת העומר יותר מחצות.

ואם יהיו ישראל רגילים לאכול חדש בזמן הזה מחצות היום ואילך, יש לחשוש שמא גם באותו היום יאכלו החל מחצות ואילך, ויעברו על איסור אכילת חדש לפני הקרבת העומר.

והגמרא מביאה דעה נוספת, לטעם של תקנת רבן יוחנן בן זכאי:

רב נחמן בר יצחק אמר: רבן יוחנן בן זכאי, שהתקין שיהא יום הנף [ט"ז ניסן] כולו אסור, לא משום גזירה התקין תקנה זו.

ל-ב אלא, **בשיטת רבי יהודה אמרה.**

שמצינו את רבי יהודה, שהוא תלמיד תלמידו של רבן יוחנן בן זכאי, **דאמר:** אסור מן התורה לאכול את החדש בזמן הזה כל יום ט"ז ניסן.

לפי שנאמר [ויקרא כג]: "ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו **עד עצם היום הזה**". ומשמעותו — **עד עצמו של יום.**

וקסבר רבי יהודה, שכל מקום שנאמר בו "עד", הכונה היא ל"עד, ועד בכלל".

וכאן כונת הפסוק היא לומר, שאסור לאכול מן החדש עד עצם היום הזה, ואף אותו היום עצמו הוא בכלל האיסור.

ולהלן תבאר הגמרא מדוע שנינו "התקין" רבן יוחנן בן זכאי, והרי מן התורה הדין כן! ותמהינן: **ומי, וכי סבר לה רבן יוחנן בן זכאי**

כוותיה, כמו רבי יהודה, שכל היום הוא אסור מן התורה אם לא הוקרב העומר!?

והא מפליג פליג עליה, הלא שנינו במסכת סוכה [מא א] שרבי יהודה נחלק על רבן יוחנן בן זכאי בדבר.

דתנן: משהרב בית המקדש, התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא יום הנף כולו אסור.

אמר רבי יהודה: והלא מן התורה הוא אסור. דכתיב: "עד עצם היום הזה", ואין צורך בתקנה על הדבר!

ומתצינן: אף רבן יוחנן בן זכאי סובר שכל היום הוא אסור מן התורה.

והתם, מה ששמע במשנה הנזכרת, שרבן יוחנן בן זכאי סובר שמן התורה מותר כבר בתחילת היום — **רבי יהודה הוא זה דקא טעי,** שטעה בדברי רבן יוחנן בן זכאי.

כי איהו, רבי יהודה, **סבר,** שרבן יוחנן בן זכאי תקנה **מדרבנן קאמר,** לגזור על הדבר, מחשש שמא יבנה בית המקדש.

ולא היא, ואין הדבר כן.

אלא אף רבן יוחנן בן זכאי — איסור **מדאורייתא קאמר!** שאסור לאכול מן החדש כל היום מן התורה.

ומקשינן: **והא "התקין רבן יוחנן בן זכאי" קתני!** ומשמע שמן התורה מותר לאכול אף קודם לכן, ורבן יוחנן התקין תקנה לאסור את החדש כל היום! ואיך אמרת שלדעתו הוא אסור מן התורה!?

ומתצינן: **מאי "התקין"** — דרש לעם את הפסוק "עד עצם היום הזה" שהוא "עד, ועד

בכלל".

והתקין שינהגו באיסור מן התורה, כפי מה שדרש להם מן הפסוק.

והוצרך לדאוג ולתקן זאת, לפי שכל זמן שהיה המקדש קיים, היו אוכלים חדש מיד אחר חצות, שאז ודאי הוקרב העומר.

אבל משחרב הבית, ואין מקריבים את העומר, הרי נאסר היום כולו באכילה מן התורה. והם לא היו מורגלים לכך, היות והיו אוכלים בזמן הבית מן החדש לאחר חצות היום.

ולכן, היה צריך רבן יוחנן לתקן את הדבר, ולהעמידם על האיסור מן התורה שהוא במשך כל היום.

מתניתין:

במשנתנו מובאת תקנה נוספת של רבן יוחנן בן זכאי:

ג. בראשונה היו מקבלין עדות החדש של ראש חודש תשרי, שהוא ראש השנה, במשך כל היום [יום השלשים לחודש אלול].

ואם היו מגיעים העדים אפילו לקראת סיומו של אותו היום, היה אותו היום מתקדש למפרע כראש השנה.

ולכן, גם לפני הגעת העדים, החל מתחילת לילו של אור ליום השלושים של חודש אלול, היו נמנעים מלעשות בו מלאכה. כי

שמא יבואו בו ביום עדים, ואז הוא יתקדש למפרע, משעת כניסת יום השלשים.

וכאשר לא באו עדים כל היום, עשו גם את היום שלמחרת יום טוב, ועיברו את אלול.⁽¹¹⁾

פעם אחת, נשתחו העדים מלבוא, לאחר הזמן שהיו רגילים לבוא בו.

כי כרגיל הם היו מגיעים לפני זמן הקרבת התמיד של בין הערביים, ואילו הפעם הם הגיעו לאחר זמן הקרבתו.

ובשעת הקרבת התמיד של בין הערביים, הסתפקו הלויים:

האם עוד יגיעו היום העדים, לאחר הקרבת התמיד, ויתקדש ראש השנה למפרע, ונמצא שעכשיו הוא יום טוב של ראש השנה, וצריך לשיר על קרבן התמיד את השיר של יום טוב.

או שמא לא יגיעו העדים, ונמצא שעכשיו הוא יום חול, וצריך לשיר על התמיד שיר של יום חול.

ונתקלו הלויים בשיר.

והגמרא מפרשת איזה קלוקל היה.

לפיכך, התקינו חכמים שלא יהו מקבלין עדות החודש בראש השנה אלא עד המנחה, שהוא זמן הקרבת תמיד של בין הערביים.⁽¹²⁾

12. תפארת ישראל.

11. תפארת ישראל.

ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה [והלאה], היו מעברים את חודש אלול, והיה מתקדש ראש חודש תשרי רק למחרת.

ואף על פי שידוע עתה שלא יקדשו את החדש היום, אלא למחר, בכל זאת מאחר שכבר התחילו לנהוג בו דיני יום טוב [מתחילת הלילה, אור ליום השלשים], לפיכך היו נוהגין אותו היום כולו קודש.

כי אם יפסיקו לנהוג קדושת יום טוב מן המנחה והלאה, יבואו לזלזל בקדושת ראש השנה בשנה הבאה. ויאמרו, אשתקד נהגנו בו דיני יום טוב בחינם, שהרי מן המנחה והלאה חזרנו לנהוג בו כמו ביום חול.

ולמחר נהגו דיני קודש מן התורה, שהרי עיברו בית דין את השנה.

ומשחרב בית המקדש, התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו מקבלין עדות החדש כל היום. כי עתה אין חשש שיתקלקלו הלויים בשיר, שהרי בטל קרבן התמיד, ובטלה שירת הלויים עליו.

גמרא:

שנינו במשנה: פעם אחת נשתהו העדים מלבוא ונתקלקלו הלויים בשיר.

והוינן בה: מזה קלקול קלקלו הלויים בשיר?

הכא תרגימו, כאן בבבל, פירשו שלא אמרו שירה על תמיד של בין הערביים כל עיקר.

מפני שהסתפקו האם יקדשו היום בית דין

את החדש, ונמצא שעכשיו הוא יום טוב, או שמא לא יקדשוהו היום, ונמצא שעכשיו הוא יום חול. ומחמת שהסתפקו איזה שיר ראוי לשיר, נמנעו ולא שרו שום שיר.

אך בתמיד של שחר שרו הלויים שיר של חול, כי לא תיקנו לו שיר של יום טוב כלל, מפני שבדרך כלל לא היו עדי החדש מגיעים לפני הקרבת תמיד של שחר.

ולכן, לא היה בו שום "קלקול" בשיר של הלויים, גם אם היה מתקדש היום, בשעה יותר מאוחרת, למפרע. כי, כאמור, בכל השנים לא תיקנו לו שיר של קודש, אלא הוא נשאר בשיר של חול, כרגיל.

אבל תמיד של בין הערביים, כיון שבדרך כלל היו עדי החדש מגיעים לפני הקרבנות, וידעו שהוא יום טוב, תיקנו לומר עליו שיר של יום טוב.

ובאותה שנה שנשתהו העדים מלבוא, הסתפקו הלויים איזה שיר ראוי לשיר, ולפיכך לא אמרו שירה כלל. (13)

רבי זירא [שהיה מבני ארץ ישראל] אמר: הקלקול היה בכך שאמרו שירה של חול עם תמיד של בין הערביים.

ובסופו של דבר קדשו את החדש באותו היום, ונמצא שביטלו את השיר של יום טוב, הראוי לו.

ורבי זירא מביא ראייה לדבריו:

אמר לו רבי זירא לאחבה בריה [בנו]: פוק תני להו, צא ושנה לבני בבל, האומרים שלא

אמרו שירה באותה שנה כלל, ברייתא הסותרת את דבריהם:

דתניא: התקינו חכמים, שלא יהו מקבלין עדות החדש, אלא בכדי שיהא שחות ביום, לאחר שיקדשו את החדש — להקריב תמידין ומוספין ונסכיהם.

שהרי לפני שקידשו את החדש לא יכלו להקריב מוסף של ראש השנה, כי שמא לא יקדשו את החדש, ונמצא שיום חול היום, ואין בו קרבנות מוסף.

ואף צריך שתהא בו שהות בכדי שיספיקו הלויים לומר עליו שירה שלא בשיבוש.

וכך טען רבי זירא: אי אמרת בשלמא, שאמרו, שאמרו עליו הלויים שירה דיום חול — היינו דאיכא שיבוש! הרי זה השיבוש שמוזכר בברייתא.

אלא, אי אמרת לא אמור כלל, לא אמרו באותה שנה שירה כלל — מאי שיבוש איכא?! איזה שיבוש וטעות שייך בשירה שלא נאמרה כלל?

ודחינן את טענת רבי זירא:

כיון דלא אמור כלל, מאחר שלא אמרו שירה באותה שנה כלל — אין לך שיבוש גדול מזה בעצמו, בכך שלא אמרו שירה.

מתיב רב אחא בר הונא סתירה לדברי בני בבל, מברייתא:

דתניא: תמיד של ראש השנה, הקרב ביום השלושים של חודש אלול, בשחרית — קרב כהלכתו. שהיו הלויים שרים עליו כסדר שיר של יום חול [כל יום בשבוע, כפי השיר הנוהג בן].

ולא תיקנו לומר שיר של יום טוב בתמיד של שחר, מפני שבדרך כלל לא הגיעו העדים עד אחר הקרבת התמיד, ובאותה שעה לא היו יודעים אם יתקדש היום או לא.

בהקרבת קרבן מוסף של ראש השנה, שהוקרב אחר שבאו העדים והתקדש החודש — מהו אומר? מה שרו עליו הלויים?

את המזמור הפותח במילים "הרנינו לאלהים עוזנו, הריעו לאלהי יעקב" [מזמור פא].

והוא השיר שאומרים ביום חמישי מימות החול, ואומרים אותו על מוסף של ראש השנה מפני שהוא יום תרועה.

במנחה, בתמיד של בין הערביים — מהו אומר? מה שרו הלויים?

מזמור כט בתהילים.

שנאמר בו "קול ה' יחיל מדבר יחיל ה' מדבר קדש". ומזמור זה מדבר על מתן התורה במדבר, ואמרוהו כדי להזכיר את זכות קול השופרות של מתן תורה.

ובזמן שחל ראש השנה להיות בחמישי בשבת, שהשירה שלו, של כל יום חמישי, בתמיד של שחר, היא המזמור הפותח במילים "הרנינו לאלהים עוזנו".

[ומדובר שהספיקו העדים לבוא לפני הקרבת התמיד של שחר, או שלא באו עדים, והתעבר חודש אלול, ומקריב ביום השלושים ואחד תמיד של שחר, כאשר הוא בטוח שעתה הוא ראש השנה] —

לא היה אומר בשחרית "הרנינו"!

מפני שאם יאמר את כל אותו המזמור בשחרית, נמצא **שחוזר וכופל את הפרק** פעמיים באותו היום. שהרי היו אומרים אותו גם על קרבן מוסף.

אלא, מהו אומר בשחרית של ראש השנה שחל ביום חמישי?

את חלק המזמור, מהפסוק **"הסירותי מפבל שבמו"** והלאה [במזמור פא], היות ובראש השנה יצא יוסף מבית האסורים, והפסוק הזה מדבר על כך.

ואם חל ביום חמישי, **ובאו העדים לאחר** הקרבת תמיד של שחר, ובשעת הקרבת התמיד לא ידעו אם יקדשו את ראש השנה היום, אזי בשחרית אומרים את **"הרנינו לאלהים"** כולו.

ובמוסף **אומר "הרנינו"**, אף על פי שהוא חוזר **וכופל את הפרק**.

ומברייתא זו מוכיח רב אחא כשיטתו של רבי זירא, שמספק אמרו הלויים שיר של חול. והקשה ממנה על דברי בני בבל, האומרים שהלויים קלקלו ולא אמרו שירה באותו היום כלל:

שהרי **אי אמרת בשלמא: כל היכא דמסתפקא — אמרינן שירה דחול**. שבכל מקום שמסופקים איזה שיר לומר אומרים של חול, מובנים דברי התנא.

כי **היינו דקאמר**, זהו שאמר התנא, שאם באו עדים ביום חמישי אחר התמיד של שחר, אומר **"הרנינו"** במוסף, אף על פי שהוא **אומר וכופלו**.

שהרי בשחרית אמרו **"הרנינו"** מספק, כדרך

שאומרים בימות החול, וזה כשיטתו של רבי זירא, שכאשר העדים נשתהו מלבוא, אמרו הלויים על תמיד של בין הערביים שיר של יום חול, מחמת הספק.

אלא, אי אמרת כדברי בני בבל, שאותו היום **לא אמור**, לא אמרו הלויים שיר של יום כלל על התמיד של בין הערביים, מחמת הספק — **מאי, איך יש לפרש את מה ששנינו "אומר וכופלו"**.

והרי כאשר יש ספק אין אומרים לדעתם שיר של יום כלל, ואם כן, גם בשחרית, כשעדיין לא יודעים אם יתקדש היום, לא אומרים שיר של חול מספק.

כי אין סיבה שיהיה שונה שיר של שחרית משיר של מנחה. וכמו שבמנחה אין אומרים שירה לשיטתם של בני בבל, כיון שהדבר בספק, כך צריך להיות הדין גם בשחרית, שמספק לא יגידו כלום.

ואם כך, לא מצינו שחוזר וכופלו!

ומתרצינן את דעת בני בבל: אמנם כאשר יש לא-א ספק איזה שיר צריכים לומר במנחה, אין אומרים שיר של יום כלל, הרי זה מחמת שהשיר של יום חול לא שייך כלל בראש השנה, ואילו השיר של ראש השנה אינו שייך כלל בחול.

אך, **שאני התם**, שונה הוא השיר של שחרית של ראש השנה שחל ביום חמישי בשבוע, משאר הימים.

כי גם אם יתכן שהיום הוא ראש השנה, אפשר לומר בו את השיר של יום חמישי חול, כרגיל.